

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA

Prva slovenska založba

CELJE - LJUBLJANA

CAROLINE STOESSINGER

110 LET MODROSTI ALICE HERZ SOMMER

Odlomek iz knjige

Ko je Alice sodelovala na koncertih, ki so si redno sledili, je začela opazati, da v ozadju sobe stojijo nacistični vojaki, nekateri pa so vlekli na ušesa zunaj pred okni. Ni se mogla premagati, da se ne bi spraševala o teh mladih, nekaterih tudi lepih moških, obutih v zloščene črne škornje in oblečenih v sive suknjiče s pripetimi nacističnimi simboli, ki so njej predstavljali smrt. Kdo so bili njihovi očetje in matere? Zakaj so tam? Kako je mogoče, da imajo radi glasbo in kljub temu nosijo svastike ter služijo zlu? Nekateri obrazi so imeli podobna gladka čela in izražali poslušno začudenje čeških mladeničev, ki so pobegnili v Anglijo, da bi se bojevali od tam. Komaj nedavno so se poslovili od otroštva. So res sovražili Jude? So se v vojaško službo javili prostovoljno ali so bili vanjo prisiljeni? So verjeli propagandi? Ali pa so, tako kot ona, zgolj upali, da bodo ostali pri življenju in se nekoč vrnili domov?

Minevali so meseci in vse več teh mladih obrazov ji je postalo domačih; Alice je celo opazila, kako je eden od njih ploskal, dokler ga ni neki njegov kolega dregnil v opomin, da je prepovedano kazati spoštovanje do Judov ali česar koli njihovega. Ko se je pozno nekega večera ravno odpravljala iz magdeburške vojašnice nazaj v svoj del taborišča, se ji je približal neki mlad častnik. Bil je visokorasel in izredno mršav. Njegovi ravni svetli lasje so bili daljši od tistih, kot jih je nosila večina vojakov. Alice je po svojem videzu spominjal na nadebudnega pesnika. »Oprostite,« jo je nagovoril, »moram se vam zahvaliti. Vaše igranje na klavir je prečudovito.« Alice se je ozrla vanj in mu hvaležno pokimala. Oba sta se nato izgubila v temo.

Alice si je pozneje očitala, da se mladeniču ni zahvalila, ker si jo je upal nagovoriti. Bratenje z ujetniki je bilo strogo kaznovano. Alice se je prav tako zavedala, da bi ji njene sojetnice zamerile, če bi opazile, da njihovim nacističnim zavojevalcem izkazuje najmanjšo vljudnost. Toda tiste noči je sklenila, da bo ostala zvesta sebi. Z vsemi bo ravnala enako. Če jo bo pohvalil nacist, se mu bo zahvalila, kakor bi se zahvalila komu drugemu.

Ko je Alice marca 1949 s svojim sinom pripotovala v Izrael, se je najprej naselila pri svoji sestri Mitzi, kmalu pa si je v Jeruzalemu našla svoje stanovanje. Tam je prirejala redne glasbene nedeljske popoldneve. Pri njej so se shajali ne le njeni novi prijatelji, temveč tudi sorodniki in stari prijatelji – in tako je nadvse uspešno oživila spomine na svoje nekdanje življenje v Pragi. Neki psihiater je Alice svetoval, da je dom, ki je pogosto poln družinskih članov in prijateljev, koristno zdravilo zoper občutek tujosti v novi deželi in tudi za neizogibno osamljenost njenega edinca. Rafi, ki je znal spretno obračati notne strani, se je vedno znašel v središču živahnega dogajanja, saj je bil vselej pripravljen priskočiti na pomoč glasbenikom pri izvajanju komorne glasbe.

Alice takrat ni imela telefona, niti ni utegnila pisati povabil, toda v tistih letih je v Jeruzalemu več kot zadoščala beseda, ki je šla od ust do ust. Poleg osnovne skupine, ki so jo sestavljali njeni sestri in njuna soproga, sta bila skoraj vedno navzoča tudi Max Brod in Edith Kraus – pianistka, ki je preživela Terezín in Auschwitz. Če se ni zbralo dovolj glasbenikov za izvajanje komorne glasbe, sta Edith ali Alice igrali solistična dela za klavir. Kadar pa so Alicine »nedelje« privabile preveč ljudi, so ostala vrata v stanovanje kar odprta, da so se zamudniki namestili v hišnem preddverju. Sede na tleh so glasbi lahko prisluhnili tudi od tam. Alice je imela samo eno prošnjo: naj ji njeni gostje nikoli ne postavljajo vprašanj o holokavstu oziroma se pri njej doma o njem ne pogovarjajo. Leta od trenutka, ko so nacisti Sommerjeve pregnali z doma, do Alicinega in Rafijevega prihoda v Izrael so bila neželena pogovorna tema.

Golda Meir je živel nedaleč stran v prijetni soseski. Alicini učenci so pogosto omenjali, da so jo videli, ko so prihajali na učne ure. Golda, ki je od Broda slišala za tedenska srečanja pri Alice, se je neke zimske nedelje v začetku leta 1950 pri Alice prikazala četrť ure prej, kajti želela je поблиže spoznati skromno pianistko iz Češkoslovaške.

Alice je prejšnji večer pripravila velikanski lonec golaža, jedi, ki od nje ni terjala veliko dela, in se je počasi kuhala sama, medtem ko je ona spala. Ko je Golda vstopila, je Alice ravno v naglici lupila goro krompirja. Najprej je opazila samo stopala, obuta v težke, črne ortopedске čevlje, ki so puščali sledi v vodi, s katero so bila pokapljana kuhinjska tla. Golda je v istem hipu, ko jo je pozdra-

vila s »šalom«, že zgrabila krpo in pobrisala svoje umazane sledi. Alice pa je, ne da bi si za hipec obotavljala, pokazala na svoje lahke platnene čevlje. »Očitno so stopala naju obeh zadovoljna,« je rekla. Ženski sta se zasmejali, vedoč, da večino žensk bolijo noge od modnih čevljev z visokimi petami, nista pa mogli vedeti, da bo izraz »Goldini čevlji« pozneje postal evfemizem za vse, kar je grdega in staromodnega. Potem je Golda, ne da bi vprašala, ali sme, s kuhinjskega pulta vzela nož in se kakor poklicna pomočnica glavne kuharice še sama lotila lupljenja krompirja. Alice ni ugovarjala. [...] Alice in Golda sta si bili v marsičem podobni. Obe sta bili materi samohranilki, obe sta imeli sinova, ki sta študirala violončelo. Menahem Meir in Rafi Sommer sta imela oba srečo, da sta študirala pri najsijajnejšem svetovnem čelistu Pablu Casalsu, čeprav je bilo med njima trinajst let razlike. Oba sta postala ugledna glasbenika, ki sta prirejala koncerte širom po svetu. Menahem je pozneje postal ravnatelj Izraelskega glasbenega konservatorija v Tel Avivu, Rafi pa je sprejel mesto profesorja čela v Guildhall School of Music v Londonu.

Alice je nekoč povedala Goldi, da njen oče ni bil izobražen in tudi ni prebiral odličnih knjig; kljub temu sta ženski soglašali, da sta o življenju izvedeli več od svojih očetov kot pa od svojih mater. In obe sta se zatem odločili, da bosta živeli sami, brez moža. Goldin zakon je razpadel, ker je posvečala preveč časa in truda svojemu delu, Alice pa se prav tako ni vnovič poročila, čeprav ji snubcev ni manjkalo; po tistem, ko se je preselila v Izrael, je ni mogel noben moški več odvrniti od njene predanosti glasbi.